

ДО ВИВЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ СУЧАСНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА

(зміст та обсяг поняття „термінологія” у вітчизняній термінознавчій традиції)

© Олена Медведь, 2002

Статтю присвячено дослідженню теоретичного підґрунтя сучасного термінознавства, зокрема проаналізовано зміст та обсяг поняття „термінологія” у вітчизняній термінознавчій традиції.

The article is devoted by to the theoretical bases of the modern investigation of the terms; the theoretical-methodological priority of the notion “terminology” is found out.

Теоретичне термінознавство з кінця 70-х – початку 80-х рр. ХХ ст. вважають сформованою наукою зі своїм поняттєвим апаратом і методологією, однак до цього часу у вітчизняній і зарубіжній літературі відсутня загальноприйнята концепція терміна, погляди спеціалістів на його сутність та істотні риси неоднозначні, а подекуди й суперечливі. Термінологи визнають це й пояснюють здебільшого тим, що „термін є об’єктом дослідження мовознавства, певного фаху, логіки та філософії, а це вимагає різних підходів і відповідно різного трактування” [11, с.146]. На наш погляд, із наведеною думкою можна погодитися лише до певної міри: справді, термін – об’єкт багатьох наук і наукових дисциплін, але безпосереднім предметом дослідження він є тільки в термінознавстві, тому останнє має інтегрувати різноманітні концепції в єдину теорію. У зв’язку з цим актуальним напрямком сучасної термінознавчої роботи є, на наш погляд, комплексне вивчення категорійно-понятійного апарату власне термінознавства. Подібні дослідження мають на меті, зокрема, визначити вихідні й похідні поняття в указаній науковій галузі, перевірити послідовність їхнього вживання, уточнити зміст та обсяг, реконструювати історичний розвиток тощо. Важливо підкреслити, що логічним підґрунтям такого аналізу є особливості формування термінознавства як науки: теоретичне термінознавство, по-перше, постає з досвіду практичної роботи з термінами; по-друге, має міждисциплінарний статус, тобто спирається на поняття й положення, опрацьовані в інших наукових галузях. Відзначимо, що цю другу специфічну рису термінознавства досить часто підкреслюють у наукових роботах, однак майже не ілюструють конкретними прикладами.

Урахування історії термінознавчої діяльності, на нашу думку, забезпечує концептуальну цілісність цієї науки на теоретичному й методологічному рівнях. Це, у свою чергу, дозволяє уточнити певні ієрархічні зв’язки між термінознавчими поняттями, зокрема між поняттями „термінологія” й „термін”.

Згідно з науковими ідеями, уперше висловленими російським ученим Д.Лотте, термін необхідно розглядати не ізольовано, а як елемент взаємопов’язаної певним чином сукупності термінів, у межах якої він набуває своїх властивостей і виявляє їх [8]. Дещо пізніше цю думку в суто мовознавчому плані конкретизував О.Реформатський: "Терміни існують не просто в мові, а в складі певної термінології" [12]. Такий підхід до термінологічних одиниць утверджує, власне, думку, що сукупність термінів безпосередньо

обумовлює ознаки кожного терміна й особливості їх виявлення, тому властивості терміна можна з'ясувати, проаналізувавши термінологію, до якої він належить. Наведені положення були активно сприйняті в термінознавстві, й у вітчизняному також, стали методичним підґрунтям насамперед практичних досліджень у тому розумінні, що термінологи почали свідомо обирати об'єктом наукового аналізу термінології та терміносистеми, а не окремі терміни, і на підставі саме такого вивчення робити теоретичні висновки й узагальнення. Інакше кажучи, на методологічному рівні цієї галузі знань поняття “термінологія” первинним, а поняття “термін” – похідним від нього. Беручи до уваги те, що теоретичне термінознавство розвинулося з досвіду практичної роботи, і відповідно зберігаючи теоретично-методологічну цілісність і послідовність аналізованої наукової дисципліни, можна, на наш погляд, стверджувати, що поняття „термінологія” – найважливіше й у теоретичному термінознавстві. Концептуально воно пріоритетне, вихідне, а “термін”, усі інші поняття й положення походять або залежать від нього.

Визнання фундаментальності поняття „термінологія” в досліджуваній науковій галузі має, на наш погляд, принципову вагу. Логіка наукового пізнання стверджує, що пізнавальні одиниці такого рівня (їх прийнято називати також категоріями) мають певні особливості щодо змісту й обсягу, тому що їх неможливо логічно вивести з інших понять цієї науки. Зміст (сукупність суттєвих ознак, що узагальнюють і об'єднують предмети чи явища [16]) подібних категорій, як правило, формують або загальнофілософські чи загальнонаукові категорії, або поняття, залучені з інших наук. Відповідно такі одиниці наукового пізнання мають максимально широкий обсяг, тобто охоплюють найбільший клас (множину) предметів, які узагальнюють у понятті, й кожному з яких притаманні ознаки, що складають його зміст [16]. Тому теоретичне визначення поняття „термінологія”, по-перше, повинно виявляти, на які галузі наукового знання спирається термінознавство, по-друге, відтворювати зміст та обсяг, необхідний і достатній для подальшої побудови повної та несуперечливої теорії терміна.

У зв'язку з цим виникає потреба проаналізувати використання поняття „термінологія” в сучасному науковому обігу. Передусім відзначимо, що воно досить активно функціонує у вітчизняній і зарубіжній літературі з різноманітних наукових питань, найширше в термінознавчій та лінгвістичній. Цим терміном називають:

1. Науку про терміни (хоча, слід підкреслити, в україністиці в цьому значенні майже послідовно усталася назва *термінознавство*).

2. Термінофонд, накопичений і використовуваний нацією протягом її пізнавально-інтелектуального розвитку (*українська термінологія*). Із загальнолінгвістичного погляду поняття з цим же обсягом тлумачать як певну групу слів в окремій мові (*термінологія української мови*, також *українська термінологія*); із суто лексикологічного погляду – як шар спеціальної лексики в загальному лексичному складі мови, що за певними ознаками протистоїть іншим шарам лексики. У термінознавчих дослідженнях у цьому розумінні, як правило, використовують видові за походженням, а зараз, з огляду на їхнє широке розповсюдження, швидше синонімічні терміни *наукова термінологія*, *науково-технічна термінологія*, у загальнолексикологічних працях – *спеціальна лексика*, *термінологічна лексика*, *термінолексика*; хоча, відзначимо, таку дисциплінарну спеціалізацію наведених термінів не завжди витримують, тому суто термінознавчі поняття застосовують у лексикологічних роботах і навпаки.

3. Окрему терміногрупу (із лінгвістичного погляду – окрему групу слів-термінів), виділених за певними, часто різними, параметрами. Із найширшим обсягом уживають також

видові терміни *галузева термінологія*, тобто термінологія, використовувана в певних галузях знання, діяльності тощо; *фахова термінологія*, тобто термінологія, пов'язана з фаховим освоєнням людиною навколишнього світу; у вузчому обсязі вказують конкретну назву галузі, науки, фаху, наприклад, *термінологія обчислювальної техніки*, *математична термінологія*, *радіотехнічна термінологія*.

З огляду на вищевказане можемо зробити такі висновки. По-перше, термін *термінологія* із загальнонаукового погляду слід вважати багатозначним: він називає поняття, відмінні за обсягом та змістом. По-друге, поняття „термінологія” залучають до концептуальних систем різних наукових теорій – власне термінознавчої, мовознавчої, лексикологічної, – у цьому випадку його зміст різниться, у той час як обсяг залишається тим самим. Однак, як уже зазначалося, для термінознавства принциповими є як зміст, так і обсяг аналізованої пізнавальної одиниці. По-третє, воно має значну кількість видових і синонімічних понять (і в межах термінознавства, і в інших наукових галузях), які не завжди чітко можна розрізнити.

Доцільно, на нашу думку, реконструювати історичний розвиток поняття “термінологія” у вітчизняній термінознавчій традиції. У зв'язку з цим принциповими є такі аспекти аналізу: 1) які саме поняття і з яких наук залучено в українському термінознавстві до теоретичного визначення поняття “термінологія”; 2) на підставі яких ознак сформовано видові поняття і чи кожному підкласові в межах обсягу притаманні ознаки, що становлять зміст поняття; 3) які ознаки (термінознавчі й позатермінознавчі) мають терміни в межах кожного з виділеного видового поняття.

Слово *термінологія* утворено від латинського *terminus* (що в епоху середньовіччя розумілося як слово взагалі, а в ХУІІ – ХУІІІ ст. мало значення “ім'я”, “назва”) та старогрецького *logos*. На думку авторів праці “Українське термінознавство”, лексикографи ХІХ ст. надавали цьому слову дуже вузьке значення “опис” [11, с.147]. На перших етапах розвитку вітчизняної наукової думки поняття “термінологія” не тлумачилося, а його використання було неоднозначним, що дозволяє виділити принаймні дві протилежні тенденції.

Перша тенденція, яку можна назвати “наукоцентричною”, сформувалася на початку 60-х рр. ХІХ ст., тобто, власне, одночасно з зародженням вітчизняного термінознавства. Так, термін *термінологія* було використано в статті М.Левченка “Замѣтка о русинской терминологии” [7] – одній із перших в україністиці спроб висвітлити окремі питання термінознавчої роботи. Учений, уводячи до наукового обігу вказаний термін, також уперше у вітчизняному термінознавстві спирається (швидше інтуїтивно, аніж логічно обґрунтовано) на поняття “наука”. З огляду на загальнопросвітницькі тенденції, які панували в другій половині ХІХ ст., М.Левченко пов'язував науку передусім з освітнім, культурно-просвітницьким рухом народних мас, тобто орієнтувався насамперед на функціонально-прагматичний (наука як сфера людської діяльності, певний рід занять) аспект цієї пізнавальної одиниці. Вірогідно, саме тому вчений тлумачить наукову термінологію досить широко: він не розмежує наведені ним терміни на суто наукові й технічні, вважаючи всі їх науковими; не розподіляє поданий термінологічний матеріал за окремими науково-понятійними групами.

Наголосимо, що поняття „наука” належить до концептуального апарату філософії чи, вужче, гносеології – розділу філософії, “...у якому вивчаються проблеми природи пізнання і його можливостей, відношення знання до реальності, досліджуються загальні передумови пізнання, виявляються умови його вірогідності й істинності” [14]. У сучасній наукознавчій

літературі воно постає багатоаспектним: поряд із функціональним, соціологічним та іншими тлумаченнями наука з суто гносеологічного погляду подається як особливий раціонально-теоретичний (поряд із побутовим, релігійним, міфологічним, художньо-образним тощо) тип освоєння (пізнання) дійсності. Специфіка такого освоєння полягає в тому, що "...раціонально-теоретичне мислення... своїм предметом має вже не самі об'єкти матеріального світу, а їх вираження в ідеальній формі, у формі абстрактних конструкцій, об'єкти, відірвані від їхнього природного зв'язку зі світом, перетворені у форму ідеального й переміщені в новий для них контекст відношень, що створюється вже не реальними зв'язками, а змістовими й логічними..." [3, с.38].

Отже, підсумовуючи висловлене, можна зробити висновок, що М.Левченко одним із перших в україністиці застосував термін *термінологія* до слів, які номінують наукові (тобто абстрактні, теоретичні, ідеальні) об'єкти. Необхідно підкреслити, що з погляду мовознавства ці слова (*автомат, азот, арифметика, електрика, математика* тощо) кваліфікуються як книжні, належні до наукового стилю української мови. Відзначимо також, що думка вченого про зіставлення термінології й науки спричинила появу й широке використання терміна *наукова термінологія*, безумовно мала велике значення і для подальшого розвитку поняття "термінологія", і для вітчизняного теоретичного термінознавства в цілому.

Друга тенденція зумовлювала розвиток так званої *народної термінології*, що було започатковано в працях І.Верхратського і продовжено членами філологічної секції Львівського наукового товариства: „Многоважною... річчю є, щоб любителі нашої мови зайнялися певно збиранням термінів, уживаних в реміслах, домашнім промислі, господарці, торгівлі, народній медицині..." (цитується за [15]). Зауважимо, що така робота щодо збирання діалектної лексики народних промислів, ремесел, господарчих занять мала на меті накопичити ресурси живої української мови для подальшого створення розвиненої наукової та технічної національної термінології. Однак, цей попередній лексичний матеріал також іменувався *термінологією*, у зв'язку з чим розвинулося поняття „народна термінологія”, яке, відзначимо, функціонує й у сучасній науковій літературі.

Згідно з наведеною думкою, науковці, застосовуючи термін *термінологія*, спиралися на поняття "ремесло", "промисел", "народна медицина" тощо. Зауважимо, що вони із загальнонаукового погляду співвідносні з поняттям "наука", бо також належать до концептуального апарату гносеології й безпосередньо стосуються освоєння людиною навколишнього світу, але в межах власне теорії пізнання протистоять йому, бо це освоєння не теоретичне, а конкретно-практичне (так зване "побутове" осмислення світу). Під час такого освоєння знання передають не за допомогою утворення наукових абстракцій, а шляхом практичного формування навичок, умінь, досвіду; отже, об'єкти, що пізнаються, зберігають свої предметно-матеріальні зв'язки. Крім того, не можна не відзначити й те, що наведені поняття мають виразну фахову спрямованість, тобто вони пов'язані з професійною діяльністю людини, точніше, із виготовленням певних матеріальних, побутових виробів. Таким чином, у межах аналізованих поглядів термін *термінологія* застосувався до назв понять, пов'язаних насамперед із конкретно-практичним, а не науково-теоретичним освоєнням навколишнього світу, а з мовознавчого погляду - слів розмовно-діалектних.

Отже, підкреслимо, що вже з перших етапів розвитку вітчизняного термінознавства вихідне для цієї галузі знань поняття „термінологія” зіставлялося з кількома поняттями, що належать до категоріального апарату теорії пізнання ("наука", "ремесло", "промисел" тощо); що досить послідовно підкреслює зв'язок цих наукових дисциплін. Однак названі

гносеологічні поняття в межах своєї галузі протиставляються між собою за типом освоєння світу, а це безпосередньо позначається на видах і формах зв'язків та відношень у межах кожної виділеної за допомогою зазначених понять терміногрупи (*наукова термінологія, народна термінологія*); Тому до обсягу поняття „термінологія” увійшли термінологічні угруповання, що принципово різняться двома рисами: 1) типом репрезентованих ними понять – наукове чи „побутове” поняття; 2) лінгвістичним статусом слів – книжне чи розмовне слово, загальнономвне чи діалектне.

Відзначимо також, що наведені погляди стали вихідними для розвитку поняття „термінологія” в українському термінознавстві, мали суттєвий вплив на особливості його подальшого вживання.

У 20-і – 30-і роки ХХ ст., коли теоретична й практична термінознавча робота в Україні почала проводитися на досить глибоких наукових засадах, поняття “термінологія” в межах нормалізаторської роботи тлумачилося як “...система слів-термінів, вибраних із загальнономвного лексичного матеріалу або створених у згоді з законами живої мови та пристосованих відповідно до потреб даної наукової галузі” [2]. Отже, термінологію – до певної міри штучно сформовану систему термінів-слів – пов'язували насамперед із окремою галуззю науки, зміст та обсяг словосполучення “галузь науки” не вказувалися. Вагомим досягненням наукової думки цього часу стосовно досліджуваного поняття (порівняно з попередніми поглядами) було те уточнення, що, власне, окрема наукова галузь утворює свою, також певною мірою окрему, терміногрупу.

У той же час у термінознавчій літературі виник і почав досить активно використовуватися видовий щодо терміна *термінологія* термін *технічна термінологія* [13], тлумачення якого, на жаль, не подано, а отже, неможливо точно зрозуміти його зміст – малася на увазі термінологія техніки чи, з огляду на зіставлення термінології насамперед із науковою галуззю, термінологія технічних наук. Можна припустити, що на рівні тогочасних знань розрізнення між цими типами освоєння дійсності людиною ще не усвідомлювалося, оскільки у своєму функціональному аспекті техніка також, як, наприклад, наука, є формою освоєння людиною навколишнього світу. Однак із погляду сучасних дослідників ці поняття не тотожні, оскільки “...техніка – елемент культурного освоєння реальності, проте її гносеологічний статус і відповідно форми раціональності суттєво відрізняються від наукових, пізнавальних... Можливість є найважливішою епістемологічною категорією технічного знання, оскільки з її допомогою встановлюється зв'язок між технічним описом проекту і реальністю” [3, с.11]. У сфері техніки, таким чином, співіснують ідеальні об'єкти (у технічних описах проектів) і матеріальні, реальні (у конкретних виробках, виконаних за цими описами-проектами).

Відзначимо, що бурхливий розвиток техніки й відповідно технічної термінології в цей час пояснювався передусім активними процесами індустріалізації промисловості та перебудови сільського господарства, що, вірогідно, і зумовило необхідність термінологічної роботи саме з цим матеріалом і навіть спричинило появу окремого терміна *технічна термінологія*. Для історії вітчизняної термінознавчої думки, побудови єдиної теорії термінології та терміна важливо підкреслити, що так звані вимоги до терміна (легкозрозумілість, однозначність, точність, гнучкість, милозвучність) були розроблені саме на матеріалі технічної термінології [13], а вже пізніше запропоновані для термінологічного матеріалу інших терміногруп.

Таким чином, поняття „термінологія” в наукових розвідках зазначених років було зіставлено ще з одним гносеологічним поняттям, а саме з поняттям “техніка”, що дозволило

застосовувати термін *термінологія* до назв абстракцій принципово іншого пізнавального типу.

Підсумовуючи наведений матеріал, підкреслимо, що з розширенням наукових засад термінознавчої роботи до термінознавства продовжували інтуїтивно залучати поняття з концептуального апарату теорії пізнання, поглиблюючи відмінність різних груп термінологічного матеріалу на гносеологічному рівні.

У 50-і – 60-і роки ХХ ст. у зв'язку з підвищенням рівня загальнонаукових, термінознавчих і лінгвістичних знань спостерігаємо істотні зміни у теоретичному осмисленні поняття „термінологія”. По-перше, відбулося своєрідне концептуальне узагальнення практичної роботи в галузі термінознавства, проведеної в попередні роки. Аналізовані гносеологічні поняття „наука” й „техніка” було введено до змісту теоретичного визначення термінології. Про це свідчить насамперед тлумачення, подане в „Словнику лінгвістичних термінів” Є.Кротевича та Н.Родзевич: „Термінологія – це сукупність термінів, що вживаються в будь-якій галузі науки, техніки чи мистецтва” [5]. По-друге, почав розвиватися суто мовознавчий підхід до розуміння термінології. Це стало можливим, головним чином, у зв'язку з появою загальнолексикологічних курсів української літературної мови та спеціальних досліджень термінології в лексикологічному аспекті. Зокрема в „Курсі сучасної української літературної мови” за редакцією акад. Л.Булаховського вперше фіксуємо синонімічний терміну *термінологія* термін *термінологічна лексика*; у монографії Н.Москаленко „Нарис історії української граматичної термінології” *термінологію* подано як „...один із розділів лексики, що охоплює специфічні наукові, філософські, політичні, технічні слова з різних галузей науки і техніки” [9]. Зауважимо, що це тлумачення містить певну невідповідність, оскільки політику за своєю сутністю не можна віднести ні до науки, ні до техніки – це сфера суспільного життя. Це, на наш погляд, дозволяє стверджувати, що в контексті суто лексикологічного підходу акцентовано насамперед специфічність сфери вживання слова (функціональний аспект), а точний гносеологічний статус номінованого ним поняття усвідомлювано досить нечітко (гносеологічний аспект), бо це, власне, і не є метою лексикологічного дослідження.

Отже, у вітчизняному термінознавстві вказаних років було теоретично закріплено те, що, визначаючи вихідну термінологічну категорію, слід спиратися на поняття гносеологічні поняття – „наука”, „техніка” тощо. Оскільки до уваги брався тільки функціональний аспект цих понять (а він для них є спільним – сфера діяльності, освоєння людиною навколишнього світу), то терміногрупи об'єднувалися до загального термінофонду з урахуванням саме цього аспекту. Із цього часу термінознавча наука концептуально була орієнтована на дещо спрощений підхід до побудови єдиної теорії термінології та терміна. Цьому сприяло те, що гносеологічний аспект понять „наука”, „техніка”, „ремесло” (за яким вони протистоять одне одному) ігнорувався й утверджувався лексикологічний підхід до термінології, за яким точний гносеологічний статус номінованого поняття взагалі не враховується.

70-і – початок 90-х рр. ХХ ст. були особливо плідними для розвитку вітчизняного теоретичного термінознавства, про що свідчать численні праці українських науковців. У подальшому розвитку поняття „термінологія” спостерігаємо такі особливості:

1. Значно збільшився зміст та обсяг аналізованого поняття у зв'язку з тим, що в його визначення були введені нові позатермінологічні поняття. Наприклад, у словнику лінгвістичних термінів Д.Ганича та С.Олійника *термінологія* визначається як „...система термінів певної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя” [1]. Деяким сучасним тлумаченням цього поняття властива певна змістова нечіткість. Зокрема

вітчизняні термінологи І.Кочан, Г.Мацюк, Т.Панько розуміють *термінологію* як "...систему позначень наукових і професійних понять будь-якої однієї галузі знань" [11, с.147]; Т.Кияк пояснює *термінологію* як "...сукупність термінів, що виражають історично сформовані поняття певної сфери людських знань або діяльності" [4]. Поняттям "галузь знання", "спеціальна сфера людських знань", "спеціальна сфера людської діяльності" неможливо дати чітке наукове визначення.

2. У науковій літературі почали широко функціонувати видові щодо терміна *термінологія* терміни, з яких найчастіше вживаними є *наукова термінологія*, *науково-технічна термінологія*. На появу й активне використання терміна *науково-технічна термінологія* вплинули, на наш погляд, два чинники: 1) саме наука й техніка як сфери людської діяльності є найбільш вагомими галузями існування термінів, тому з функціонального погляду їх об'єднання в одному понятті цілком логічне та виправдане; 2) стрімкий і бурхливий розвиток термінології української мови відбувся саме в епоху науково-технічної революції, що й відбилося у відповідній назві. Підкреслимо, що поняття "наукова термінологія" в сучасних дослідженнях функціонує в двох значеннях:

а) широкому: "під науковою термінологією в широкому значенні розуміють ту частину лексики (лексичної системи мови), яка складається з найменувань системи понять (реалій) науки, техніки, офіційно-ділової мови та їх відтворенні у виробництві, суспільному житті взагалі або в їх окремих галузях" [6], у зв'язку з чим слід зауважити, що видовий з походження термін розвинув своє значення настільки, що дорівнює, власне, родовому поняттю "термінологія"; б) вузькому: "наукова термінологія – невід'ємна складова науки, мови наукових творів та наукового спілкування" [10].

3. Відбулося поглиблення мовознавчого підходу до визначення термінології, зокрема з погляду стилістики. Важливо підкреслити, що в його межах витлумачено саме поняття "наукова термінологія", і це, на наш погляд, ще раз засвідчує ту особливу вагу, якої набув термін *наукова термінологія* в сучасних дослідженнях. Можна виділити ширше й вузче розуміння аналізованого поняття: а) у широкому значенні наукова термінологія охоплює всі спеціальні стилі сучасної української мови: "наукова термінологія (сукупність термінів) є приналежністю спеціальних (наукового, офіційно-ділового, канцелярського) функціональних стилів" [6]; б) у вузчому розумінні наукова термінологія охоплює тільки науковий стиль української мови: "наукова термінологія становить важливий і невід'ємний компонент наукового стилю української мови, оскільки покликана обслуговувати потреби наукової літератури й інші сфери наукової діяльності тією мовою, до складу якої ця термінологія належить" [10].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку термінознавчої думки вчені, визначаючи обсяг поняття "термінологія", традиційно для вітчизняного термінознавства спираються на гносеологічні поняття "наука", "техніка", які поєднуються насамперед за функціональним аспектом, та на деякі інші поняття, зокрема "суспільно-політичне життя". На підставі цих гносеологічних понять виділяються окремі терміногрупи, у складі яких терміни мають різні ознаки як на понятійному (гносеологічному), так і на лінгвістичному рівні.

Розглянувши наведений теоретичний і теоретично-практичний матеріал, можемо зробити такі висновки:

1. Вітчизняне термінознавство, формуючи власний концептуально-термінологічний апарат, а саме фундаментальне поняття "термінологія", уже з перших етапів розвитку спиралося на загальну теорію пізнання, а саме на поняття "наука", "техніка", "ремесло", "промисел" та деякі інші, що, власне, підкреслює міждисциплінарний статус термінознавчої

науки і безпосередній зв'язок її з пізнавальною діяльністю людини.

2. На основі наведених гносеологічних понять виділилися видові щодо термінології поняття “наукова термінологія”, “технічна термінологія”, “термінологія народних промислів” тощо.

3. Указані поняття теорії пізнання до термінознавства залучалися тільки в функціональному аспекті (як певна сфера діяльності людини), гносеологічний статус понять, а відтак і типи зв'язків у межах кожного понятійного угруповання, у термінознавчих дослідженнях не враховувалися.

4. На сучасному етапі терміном *термінологія* називають різнорідні в багатьох аспектах (і на рівні понять, і на рівні слів) понятійно-словесні угруповання.

Специфіку історичного розвитку поняття “термінологія” у вітчизняному термінознавстві вважаємо однією з причин того, що до цього часу відсутня єдина теорія термінології й терміна. Якщо погодитися з думкою, що термінологію в найширшому обсязі (як загальний термінофонд, сукупність термінів мови) складають усі наведені терміногрупи (із лексикологічного погляду – словесні угруповання), то зрозуміло, що практично неможливо теоретично опрацювати і визначити певні спільні риси в настільки гносеологічно й лінгвістично різних об'єктах.

Отже, для побудови теорії термінології й терміна, на наш погляд, доцільно було б спершу окремо виділити терміногрупи за пізнавальною (гносеологічною) ознакою (наприклад, наукову термінологію, технічну термінологію, термінологію промислів і ремесел) і проаналізувати їх окремо, а вже потім виявити певні спільні риси. Це завдання надзвичайно складне й потребує багатьох додаткових спостережень та узагальнень.

1. Ганич Д. І., Олійник І.С. *Словник лінгвістичних термінів*. – К.: Вища шк., 1985. – С.305.
2. Інструкція для укладання словників ІУНМ // *Вісник Інституту української наукової мови*. – 1928 – Вип.1. – С.66.
3. Йолон П. Ф., Крымский С. Б., Парахонский Б. А. *Рациональность в науке и культуре/ Отв. ред. В. Г. Иванов; АН УССР. Ин-т философии*. – К.: Наук. думка, 1989. – 238с.
4. Кияк Т. Р. *Лингвистические аспекты терминоведения: Учеб. пособие/ М-во высш. и сред. спец. образования УССР, Учеб.-метод. каб. по высш. образованию, Черновиц. гос. ун-т*. – К.: УМК ВО, 1989. – С.7.
5. Кротевич Е.В., Родзевич Н.С. *Словник лінгвістичних термінів*. – К.: Вид-во АН УРСР, 1957. – С.176.
6. Крыжановская А.В., Симоненко Л.А. *Актуальные проблемы упорядочения научной терминологии// АН УССР. Ин-т языковедения им. А.А. Потебни*. – К.: Наук. думка, 1987. – С.6.
7. Левченко М.М. *Заметка о русинской терминологии// Основа*. – 1861. – Кн. VII. – С.181–186.
8. Лотте Д.С. *Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики*. – М.: Изд. АН СССР, 1961. – С. 73.
9. Москаленко Н.А. *Нарис історії української граматичної термінології*. – К.: Рад. школа, 1959, – С.17.
10. *Національні та інтернаціональні компоненти в сучасних терміносистемах / Симоненко Л.О., Соколова Л.О., Коропенко І.В., Годована М.П. та ін.; АН України, Ін-т укр. мови*. – К.: Наук. думка, 1993. – С.93.
11. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. *Українське термінознавство: Підручник*. – Львів: Світ, 1994. – 216с.
12. Реформатський А.А. *Введение в языкознание/ Под ред. В.В. Виноградова*. – М.: Аспект Пресс, 1998. – С.15.
13. Секунда Т. *Принципи складання української технічної термінології// Вісник Інституту української наукової термінології*. – 1930. – Вип.2. – С.11–20.
14. *Философский энциклопедический словарь/ Гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов*. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – С.676.
15. Холодний Г. *До історії організації термінологічної справи на Україні// Вісник Інституту української наукової термінології*. – 1928. – Вип.1. – С.9–20.
16. Хоменко І.В., Алексюк І.А. *Основы логики: Підручник для студентів вищих навчальних закладів*. – К.: Золоті ворота, 1996. – С.63.